

het precies zo moeilijk maakt om erover te praten in termen van productie. Affect zoals Massumi het omschrijft kan ook begrepen worden als een manier om in-de-wereld-te-staan, maar wat wil dat zeggen? Ik weet niet of het ons helpt om na te denken over hoe affecten kunnen geproduceerd worden, omdat dit onmogelijk is. Ze werken op je in wanneer je dit het minst verwacht en zo gauw je je realiseert dat je een 'affect' ervaart, is het al verdwenen. Het moment dat de ervaring stolt, zichzelf concretiseert en manifesteert, is ze niet langer affectief.

Waarom denk je dan na over dit idee in relatie tot performance en publiek, als de toeschouwer het nooit kan ervaren? In de eerste plaats omdat het een idee is dat je denken uit zijn rationeel verklarend kader dwingt en weerstaat aan simplificatie. Het dwingt ons op de één of andere manier om terug na te denken over wat een hedendaagse ervaring zou kunnen zijn. Ten tweede omdat het de manier van functioneren is die de wereld op dit moment doet draaien, of we nu nadenken over entertainment, commercialisering, kapitalisme of politiek. De affectiviteit van politiek is niet langer gebaseerd op de inhoud van wat er gezegd wordt maar eerder op hoe de toon van de stem een effect heeft op een lichaam en wat voor soort effect er geproduceerd wordt in de lichamen van de toehoorders. Dit staat ook in relatie tot ideeën rond angst, en hoe die wordt geproduceerd door speculatie en imprecisie, zoals bijvoorbeeld de speculatie rond terrorisme, massavernietigingswapens enzovoort. Het feitelijke of actuele beheerst niet langer de lichamen en het fictionele, verbeelde, zelfs virtuele is wat de affectieve staat produceert en controleert van de tijd waarin we leven.

Maar waarom interesseert het je om zo'n manipulatieve mechanismen te reproduceren? Waarschijnlijk ben ik dat niet. Maar ik denk dat het idee van verzet moet herbekeken worden, ook in het theater. Ik denk niet dat een 'nee tegen spektakel' het spektakel noodzakelijk weerstaat – het versterkt enkel de marginalisatie van het verzet. Het is interessant om te denken over hoe een systeem enkel van binnenuit, vanuit zijn eigen regels, kan worden gesubverteerd. Wanneer de belangrijkste onderhandelaar ineens de gijzelaar wordt, staat de politie voor een probleem – hoe overtuig je de meester van de overtuiging. Het is enkel door het produceren van een navigatiesysteem dat je door de zee van spectaculaire/affectieve manipulatieve staten moet helpen dat een echt verzet kan worden gearticuleerd. Het moet werken door de zintuigen en op de één of andere manier een gedwongen of zelfs dwingende navigatie mogelijk maken die ons naar nieuwe plekken zou kunnen leiden. Er is geen mogelijkheid om buiten te blijven staan, dus wat je kan doen is sneller en vloeiender bewegen en werken vanuit het systeem.

Het is interessant dat je het hebt over de relatie tussen reductie en theatraliteit, ook vanuit het oogpunt van wat er de laatste 10 jaar is gebeurd in het theater, maar wat is het alternatief? Laten we even nadenken over reductie als een systeem van aftrekking. Stukken wegnemen totdat er iets zichtbaar wordt in 'wat ontbreekt'. Maar wat gebeurt er als we hetzelfde effect voor ogen houden maar gedacht vanuit tegengestelde middelen: vanuit vermenigvuldiging en overproductie? Als bijvoorbeeld een beeld wordt vermenigvuldigd, ontstaat er een relatie. De relatie tussen één beeld en een ander, tussen één versie van iets en een andere – die relatie kan begrepen worden als een toegangspoort of 'het virtuele' – het imaginaire of het speculatieve – maar omdat het vlak voor onze ogen wordt gemaakt kan je er niet aan voorbij gaan en het tegelijkertijd registreren of erover nadenken. Het is in deze 'double bind' van multiplicatie dat het onzichtbare zichtbaar

wordt en dat het virtuele kan ervaren worden, al is het alleen maar in zijn effecten.

Ik hou erg veel van die zin van Brian Massumi waarin hij zegt: Het virtuele dat niet gevoeld kan worden kan niet anders dan gevoeld worden in zijn effecten.

Dit verklaart je interesse in werken op het effectieve – maar denk je nog altijd niet dat je het risico loopt om in de val van de conventionele effectiviteit van de theateropvoering te trappen? Op dit moment denk ik veel na over performanceformats en ook hoe de idee van publieksparticipatie herdacht kan worden. Omdat ik niet helemaal overtuigd ben van het oppositionele denken dat ontstaat uit het opdelen van materiële en immateriële performances, probeer ik de relatie tussen beiden te denken. Daarom denk ik dat één kader alleen dit niet kan activeren. Ik denk niet dat participatie of activatie alleen kan plaatsvinden door het object van de performance te vernietigen, maar het kan ook niet geproduceerd worden als we binnen dezelfde theaterkaders blijven werken. Het is door materialiteit te kaderen binnen de immaterialiteit van affectieve productie dat iets radicaal kan plaatsvinden.

Hoe stel je je dat voor? Misschien zou dat gedaan kunnen worden door verschillende performanceformats met mekaar te verbinden. Doorniet te accepteren dat het conventionele opzet van een voorstelling 60 tot 90 minuten is, op een frontaal podium. Wat zou er bijvoorbeeld gebeuren als het tweede deel van een frontale performance op een podium een triple screening werd in de foyer, vervolgd door een DVD performance (die aan het publiek wordt uitgedeeld bij het weggaan) die pas plaats vindt wanneer de toeschouwers thuis komen en de DVD in hun computer steken. Het is interessant om te denken over hoe het begrijpen van performance-duur op die manier verandert. Elk medium stelt een andere vorm van expressie en communicatie voor, en